

KERNPROBLEMEN DER ECONOMISCHE GESCHIEDENIS

j.w. drukker

In vroeger tijden bestond er een academisch ritueel genaamd "doctoraal examen". Voor de jeugdige lezers zij uiteengezet, wat dit inhield: het was de gewoonte om middels tentamens, scripties, etc., bijna aan alle eisen gesteld aan de academische studie te voldoen en om enkele details zorgvuldig te verwaarlozen. Dit was belangrijk om docent en student in de gelegenheid te stellen ter feestelijke afsluiting van de studie een intellectueel steekspel op te voeren, dat zich door een totaal gebrek aan spanning kenmerkte, omdat de uitslag bij voorbaat vaststond: al bracht de student tijdens het verloop van de strijd uitsluitend tandkniersingen en voetstamping voor, hij won toch. En dat was maar goed ook, want zijn familie (met geknakte chrysanten en aan rafels gebeten sigaren op de gang), was niet voor niets om kwart over vijf 's morgens uit Sittard gekomen.

Toch kon er tijdens een zogenaamd doctoraal examen, ondanks het gememoreerde gebrek aan spanning, nog wel eens een pijnlijke situatie ontstaan. Met name de hoogleraar in de economische en sociale geschiedenis (zoals bekend een verijnd liefhebber van het, met zo weinig mogelijk middelen, creëren van een zo lang mogelijke stilte) was er dikwijls debet aan. Dat ging dan in het algemeen als volgt in zijn werk. Na de obligate inleidende frasen van een examenbijeenkomst ("..Goedenmiddag, mijnheer, respectievelijk mevrouw X.. Gaat U zitten...Nee, op de stoel, graag, als het U hetzelfde is, etc. etc..."), sprak de voorzitter van de examencommissie dan de dreigende woorden: "..Ik geef het woord aan de hoogleraar in de economische en sociale geschiedenis..". Dan viel er een stilte, maar die was onbedoeld: de bedoelde hoogleraar was dan doende met behulp van zijn 50 cm.-bril, uit een termietenhoop-hoge chaos van optische hulpstukken, de 1.37 m.-

bril te zoeken, die hem in visueel contact met de examinandus zou brengen. Wanneer na enige tijd het vereiste kijktostel gevonden en in stelling was gebracht, werd steevast de meest eenvoudige en voor de hand liggende opdracht gegeven, die men een toekomstig historicus met specialisatie economische en sociale geschiedenis kan geven: "...Vertelt U eens iets over economische geschiedenis. Waar gaat dat vak nou eigenlijk over? Waar houden economisch historici zich zoal mee bezig...?". De stilte die dan viel, had niet snijdender en pijnlijker kunnen zijn, ware de vraag geweest: "Hoeveel milligram heroïne gebruikt U per dag?", of: "Wat zijn Uw meest geliefde erogene zones?" (Ten overvloede: het voorbeeld is hypothetisch. Het is, althans bij de vakgroep economische en sociale geschiedenis, niet gebruikelijk om onderzoek naar de erogene zones van de kandidaten, als inhaerent aan de examensituatie te bestempelen).

Twee factoren zijn van belang, om het merkwaardige karakter van die stilte te illustreren. In de eerste plaats: de vraag werd altijd gesteld en alle betrokkenen, ook de examinandus, wisten dat. De kandidaat had zich dus beter op het examen kunnen voorbereiden door zich af te vragen welk antwoord hij op deze simpele vraag zou geven, dan door eindeloos te oefenen tot hij het woord "substitutie-elasticiteit" zonder haperingen kon uitspreken. In de tweede plaats: elk antwoord op de vraag zou juist zijn geweest en zou een volwaardige basis hebben gevormd voor een voortgang van het gesprek. Had de kandidaat, voor hij zich definitief in zijn tong verslikte, nog maar "Sla-vernij!" geroepen, want daar gaat economische geschiedenis onder andere over, dan was een goedkeurend gemompel van de examencommissie zijn deel geweest. Had hij geroepen: "Over de handel in mannelijke varkens in Den Bosch tussen het voorjaar van 1411

en de winter van 1412!", dan had de examencommissie dit zeker nog weten te waarderen als "gedetailleerde kennis der literatuur". Had hij geroepen: "Over de analyse van het gonodatroop-alfa-hormoon in het sperma van ijsberen!", dan had de examencommissie als geheel, het antwoord wellicht afgekeurd, want daar gaat economische geschiedenis namelijk niet over, maar de hoogleraar in de economische en sociale geschiedenis zou het zeker hebben weten te waarderen als een originele visie en hij zou als een leeuw hebben gevochten om de kandidaat als nog in het bezit van het begeerde getuigscrift te stellen. Nimmer gebeurde zulks. De gevreesde vraag werd per definitie gevolgd door een dodelijke stilte, waarin slechts de geluiden van de gang tot de faculteitskamer doordrongen: het gekraak, dat Vader's schoenen produceerden bij het ijsberen, nu en dan overstemd door een toeterend neussnuiten van Moeder.

Deze barre tijden zijn voorbij. Iedere student weet immers, dat onbeantwoorbare vragen beantwoordbaar worden, als er een boek bestaat, waarin de antwoorden op die vragen geformuleerd zijn. Enige jaren geleden heeft Professor Baudet het initiatief genomen tot het samenstellen van een boek, waarin de belangrijkste problemen waar de economische geschiedenis zich de afgelopen vijftientig jaar mee heeft beziggehouden, ordelijk behandeld worden. Dit boek, waaraan door de gehele vakgroep is meegewerkt en waarvoor een groot aantal experts op verschillende deelgebieden is uitgenodigd om een bijdrage te leveren, zal dit voorjaar onder de titel "Kernproblemen der economische geschiedenis" bij de uitgeverij Wolters-Noordhoff verschijnen. "Kernproblemen" draagt tot in zoverre een uniek karakter, dat het tegelijkertijd een leesbare inleiding in de economische geschiedenis én een naslagwerk wil zijn. Het is met opzet niet diachronisch opgezet ("Van knots tot kernreactor", etc., etc.): aan de hand van de meest voorkomende onderwerpen in de vaktijdschriften gedurende de afgelopen vijftientig jaar, het besprokene op

internationale congressen, is een inleiding gemaakt in de probleemgebieden, die kenmerkend zijn voor de recente ontwikkelingen in de economische geschiedenis. Daarna is voor ieder probleemgebied een bij uitstek deskundig economisch-historicus aangezocht om over dit vraagstuk een inleiding te schrijven van ongeveer twintig bladzijden en om deze inleiding te voorzien van een zeer uitgebreide bibliografie. Op die manier kwamen ongeveer veertig artikelen tot stand, die een voortreffelijk overzicht bieden over de stand van zaken in het betreffende debat. Om een enkel voorbeeld te noemen: slavernij, de Industriële Revolutie, stadsgeschiedenis, de historische analyse van consumentengedrag, monetaire geschiedenis, imperialisme, economische groei, de economische crisis van de veertiende eeuw, de "Weber-these".

Het boek is bovendien voorzien van een becommentarieerde bibliografie betreffende de hulpwetenschappen van de economische geschiedenis: economie, statistiek, sociologie, sociale geografie en anthropologie. Een uitgebreide inleiding over de laatste methodologische ontwikkelingen in de economische geschiedenis, die door het optreden van een tweetal "avant-garde-stromingen" in de twintigste eeuw, de groep rondom het tijdschrift "Annales" en de zogenaamde "New Economic History", op zichzelf nogal verwarrend lijken, gaat aan het boek vooraf. Het werk zal ongeveer vijfhonderd bladzijden tellen en vermoedelijk niet veel meer dan veertig gulden gaan kosten.

Je vraagt je eigen af hoe of dat ze het er voor kunnen maken, placht mijn grootvader bij dergelijke gelegenheden te zeggen.